המהלומה שזיעזעה את המדינה

הכרזת המדינה היתה מלווה בשורה ארוכה של בשורות־איוב. שלושה צבאות ערביים פלשו ארצה מדרום, ממזרח ומצפון־מזרח. המצרים כבשו את כפר־דרום, את ירמרדכי ואת ניצנים, וניתקו את כל הנגב. הסורים תקפו את משקי עמק הירדן. ואילו הירדנים הנחיתו על המדינה החדשה את שתי המכות הנוראות ביותר. אחרי אפום של גבורה, נפל גוש עציון. התקפה מרכזית שניה הכניעה את הרובע היהודי בעיר העתיקה של ירושלים. גם מי שחלם עדיין על מלחמה קלה וקצרה, או על התערבות האו"ם לביצוע החלטותיו, ידע עתה כי טעה. המאבק הפך למלחמה על חיים ומוות, פשוטו כמשמעו.

על חומות ירושלים

— התבוא העזרה?
— היבוא ? ?
— היבואו ? ? ?

אי אלו עשרות מטרים מרובעים, סימטאות צרות ומפותלות, בתים ישנים דחוקים ולחוצים אחד לשני, נשענים אחד על כתפי חברו, רעש פגזים מתפוצצים, מטעני דינמיט, הרס, חורבן, מטר כדורים ועייפות, עייפות גדולה בכל האברים עד לשתק את כושר המחשבה. ובשניים שלושה מרתפים נרחבים — במעבה האדמה — אלף וחמש מאות איש מוצאים מקלט בדוחק איום המפליט סרחון מהביל ומרגיש את הקיבה.

אין כדורים, אין רימונים, אין אנשים, וחומה שגיאה אפר־פרת מפרידה בין נצורים למתפרצים.

היום הוא היום השלוש־עשרה למלחמת העיר העתיקה.

היסטוריה? פשוטה וקצרה: חצי שנה מצור בימי ה־ברזיטים ובסיועם. נשק ברובע — כמעט ואין. תקות יש שתיים: או שהמקומות הקדושים יוכרזו כאיזור פרוז בינ־לאומי (איש אינו מאמין בכך) או שעם עזוב הברזיטים תבוא עזרה מבחוץ (כל איש מקוה לכך, אך בקושי מאמין). כמובן שיש עוד ברירה שלישית (אך איש אינו מעלה אותה על שפתיו).

ביום הרביעי לקרבות המצב אבוד, אנחנו פורצים דרך שער־ציון. הפריצה נהדרת, איש לא נפגע, וברובע מקדמים את פנינו מחזות נירגשים, התושבים מנשקים את ידינו, נשים וזקנים נלפתים אלינו, אנחנו בעצמנו מתחילים להת־רגש, ופתאום — הפלמ"ח חוזר לכביש ירושלים—תל־אביב. החי"ש שהיה צריך לבוא במקומו — איננו, ואנו — הכוח הקטן שסייע לפורצים ואשר היה צריך לחזור לבסיסו בעיר החדשה מוכנסים פנימה לחלוטין.

ואת שער ציון הפרוץ הזניחו, ואת הדרך המובילה עד הרובע — עזבו, וכמובן שהערבים חזרו ותפסום.

אנחנו תוהים על המתרחש, מתמרמרים על הבלבול. מי אשם?

וכבר היום השלוש־עשרה לקרבות... הלגיון מסתער בנשק כבד, במקלעים, במכונות יריה. הברן היחיד שלנו שעוד נותרו עבורו כדורים עושה הקפות הקפות בכל העמדות, "מרביץ" פה "דופק" שם. כל העמדות בעיר העתיקה שולחות קשרים למטה: "מסתערים עלינו, שלחו את הברן!"

התפרצות הלגיון מובילה אותו עד ל"חורבה" המועפת באויר ע"י מטען דינמית עצום. באויר פורחות אותיות, פורחים עלים של ספרי קודש, והלגיון במרחק אפסי מהמקלט בו הסתתרו התושבים, רימון אחד ו — — — —

הכל אבוד, אך ירושלים מעודדת, ה"צבר" הטוב מבטיח עזרה קרובה, אבל הוא עושה זאת ברציפות זה היום השלוש־עשרה ואיש אינו מאמין לו כבר.

אם הערבים יחדשו את התקפתם אחר הצהריים — כמג־הגם — כי אז אבדנו. איש אינו מטיל ספק בכך. אנחנו אולי יכולנו להמשיך בהתגדות תוך הגנה הקפית במבצר האחרון של "בית־מחסה", אך במקרה כזה נצטרך להפקיר את התושבים לנפשם. אלף וחמש מאות איש. תהיה פה שחיטה רבתי.

★ ★ ★

בקימרון של "שער השמים" (איזה מקום רומנטי למות גבורים) מספר לי ארצי האמריקאי על אמו ועל אחותו. הסטנים בידינו ומצב הרוח משופר. הסיבה פשוטה — הערבים עסוקים בביזה ואינם מהדשים את התקפתם, והעיקר מהעיר הבטיחו לנו: הלילה! הלילה בודאי שנבוא. ופתאום כולם מאמינים בהבטחה ונעשה ברור כשמש: הלילה פורצים.

עייפות של מוות, הגוף כאילו משותק, אך הרוח הקרירה של הערב — המעורבת בריח שריפה הריף — מעוררת את התיאבון. המטבח שולח פיתות בממרח של סרדין וקקאו. מצבנו כמעט חסר תקוה אך החבריא בעמדה שולחת אותי — בלוית קריצת עין — אל המטבח, לסחוב עוד כמה סנד־ויצ'ים: המטבח נמצא ליד בסיס הרזרבה: כנראה שאנו לא המשוגעים היחידים, הרזרביסטים עסוקים בשירה עליזה. איזה־מין־מצב־רוח? הנשק מונח על המיטות, נשען אל ה־קירות — כמעט בלי כדורים, וכאן שרים.

בפרוזדור הגלוי לשמים תלוי ראי על הקיר ואתה מגלה בו פרצוף עטור זקן אדירים, קובע הפלדה המעיק מוסר מעל הראש — איזה חריץ עמוק על המצח! ואין לומר שהפרצוף נקי ביותר. אני נזכר בחברי מהעיר שהיה נוהג — עם תחילת כל התקפה של האויב — לצחצח את נעליו, באמרו: "צריך למות כבן־אדם". אני נזכר בו ותוחב את ראשי מתחת לברז המזרים מים מרעננים, תוקע מסרק לבין ה־שערות, כשלפתע מתגלה בראי מאחורי כתפי חיוך קוסם של זוג עיני תכלת זוהרות: "מה אתה עושה כאן?"

ופתאום נשכח הכל, הכל: שאין כדורים, שאם הלילה לא תבוא העזרה אנו אבודים, שייתכן ועוד מעט...

נשענים אל הקיר ומצ'וצ'תים.

★ ★ ★

הלילה יורד. על אף ש"מתים" לישון, לנוח, לא עושים זאת, מחכים לפריצה.

והשעה היא שתיים עשרה! — הדריכות מתוחה.

ואחת וחצי! — מדוע אינם מתחילים? הם לא יספיקו.

ורבע לשתיים! — מסתכלים אחד בעיני השני — אכזבה איומה.

ושתיים! — א ב ו ד. רפיון, רפיון כללי.

מעל שער ציון מבהיק בוהק עז ומסנוור עינים — התפוצצות אדירה.

ועוד אחת!

ועוד אחת!

מ. מתחילה לרקוד ולמחוא כף משמחה: באים! באים! שחר חיור בוקע ומאיר על חורבות עשנות ועל תקות שנתבדו, הלב כבד, כבד.

מה יהיה עכשיו?

במחסן הנשק מונחים הרובים הצ'כיים החדשים בלי כדו־רים; המרגמה בת שני אינטש מונחת אף היא ב־בטלה מחוסר פגזים, ברן וטומפסונים — אין תחמושת.

מה יהיה? במה נעצור את ההתקפה הבאה? והיא לא מאחרת לבוא. הקויים נפרצים (אם בכלל היו עוד קויים) הם מתקרבים כדי זריקת רי־מון למקלטי התושבים.

מה יהיה עכשיו? נמות? בפעם הראשונה שאתה מר־גיש, שאתה חש בבירור מה זאת אומרת למות. הנה ה־ערבים יפרצו, בידך יש סטן, תעיף מספר צרורות, הבדו־רים יאזלו, ומישהו משם יכתן רובה או מקלע ואולי רימון, וזה יפגע ויחדור ותמות, ת־מות, כך פשוט. אלא איך יתכן אחרת? אין לאן להמלט.

ואני כל־כך הייתי רוצה עכשיו לחיות.

אחת הבחורות מתחילה ל־התייפח לידי, אני מסתכל בה: על מה היא חושבת כעת?

אפשר להבין, לי העסק יהיה קל יותר.

יוצאים לנהל משא ומתן, והערבים כבר בפנים, הלגיון. ללכת לשבי — השכל אינו תופס עדיין את משמעות הדברים, לגמרי לא. רק איזה תחושה איגואיסטית מגרה: אני חי, חי, חי! ואתה רוצה לסטור לעצמך על מחשבה זו. רק פתאום — ובבהירות — מתגלה לך הכאב האיום והעלבון הצורב לכל עמקות, שעה שהנשק המיועד למ־סירה נערם במגרש.

★ ★ ★

איך הגענו לעת כזאת? לא, לא, אסור היה להיכנע, אסור היה!

מוזר, תארתי לי אחרת את כל הענין הזה, הוא נראה פחות מדי רציני. עוד לפני רגע הרגנו אחד את השני בתענוג גדול, ועכשיו אפילו מחייכים, והקצין כל כך אדיב, הוא מצליף בחייליו המנסים לשדוד. והבחורים בני המקום, שברובע זה נולדו, נפגשים בכמה משכניהם הערבים ה־צעירים המלחים את אנשי הלגיון ומישהוא מללו לוחץ ידיים והכל נראה כל־כך כמו במשחק. הנה שחקנו והם ניצחו ועכשיו באים לסכם את העסק. ביפו, בחיפה, בטבריה, אנחנו זכינו, בסיבוב זה הפסדנו (וסיבוב זה הוא לא האחרון — אתה מנחם את עצמך — הסיכום הסופי עדיין לפנינו).

האם אני שונא אותו? את הלגיונר הזה העומד ממול. נדמה לי כי תמול ושלשום — לפני הקרבות — שנאתי אותם יותר ואילו עכשיו אין בי כל רגש כזה. אכן, בכל פעם שאני נזכר בעלבון הצורב של ההפסד גואה בי לפתע גל סוער של שנאה, של רוגז, של כעס: מדוע הפסדנו? אסור היה לנו, אנו צריכים לזכות, רק לזכות, נפגע בי משהו, הקוראים לו רגש הכבוד.

משונה אולי אני עייף מדי, כמעט ואיני ישן זה שבועיים־ימים. אבל אינני מרגיש שנאה שורשית אליהם, רק עלבון, עלבון וחרון.

יהודי זקן מושיט לי לוח כיס עם "תפילת הדרך", אכן, נהיה זקוקים לה מאד.

ה"קישלה".

ערב שבת בכלא, חושך והרגשה קשה של שבי, בחוץ ערך לנו ההמון פנטזיה רעשנית. עוד נראה להם.

שתים אחר חצות.

שלושה שלושה, שלובי זרוע, צועדים אנו בסימטאות האפלות ופעמינו משקשקים על מרצפות האבן החלקות.

שער האריות... שורת אוטובוסים מפליגה — בשחר מפציץ — אל גורל לא נודע.

החזית היא בבית

תמונה אופיינית של מלחמת־עמדות עירונית, תחי־לה בתל־אביב וחיפה, אחר־כך בירושלים. לוחם שנפצע על־ידי צלף, מקבל טיפול, לוחם שני משיב אש מעבר עמדה מבוצרת הנמצאת ממול.